KALOS AGROS'TAN DARICA'YA

Tarih, Coğrafya ve Kültürel Ansiklopedisi
Darıca • Bayramoğlu • Eskihisar • Gebze

YAZAR

Seda KONORALP

Uzman Tarihçi, Coğrafya Öğretmeni

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-362-184-1

Kitap Adı
Kalos Agros'tan Darıca'ya

Yazar
Seda KONORALP
ORCID iD:0009-0007-4073-0381

Editör ve Görsel İçerik
Dr. Elif KONORALP
ORCID iD: 0000-0002-8581-3638

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No
47518

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
HIS000000

DOI
10.37609/akya.4302

Kütüphane Kimlik Kartı
Konoralp, Seda.
Kalos Agros'tan Darıca'ya / Seda Konoralp, ed. Elif Konoralp
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
751 s. : resim. ; 195x275 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253621841

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Bu kitabı, geçmişini unutmayan ve unutmamaya gönül vermiş bütün Darıcalılara ithaf ediyorum.

Ben **Seda Arığtekin Konoralp.**

Darıca benim için yalnızca doğduğum, büyüdüğüm ve yaşadığım bir ilçe değildir. Darıca; çocukluğumun geçtiği sokaklar, denizin tuz kokusu, sahile inen taş yollar, eski ahşap evler, çınarların gölgesi, aile büyüklerimin anlattığı hikâyeler ve ömrüm boyunca içimde taşıdığım güçlü aidiyet duygusudur.

Bir zamanlar Darıca'da insanlar arasında yalnız akrabalık değil, gönül bağı vardı. Kan bağı olsun ya da olmasın herkes birbirini ailesinden sayar, aynı mahallede yaşayan insanlar birbirlerinin acısını da sevincini de paylaşırdı. Aynı sokaklarda büyüyen çocuklar, aynı sahilde oynar; aynı meydanlarda karşılaşan insanlar birbirlerinin hayatına dokunurdu. Darıca yıllar içinde göç aldı, büyüdü, gelişti ve değişti. Fakat onu Darıca yapan insanlar, mekânlar, değerler ve hatıralar bütünüyle kaybolmadı. Bu kitap, işte o hafızanın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için kaleme alındı.

Bu sayfalarda yalnızca büyük tarihî olaylara, resmî belgelere ya da anıtsal yapılara yer vermedim. Çünkü bana göre bir şehrin gerçek ruhu; sokaklarında, evlerinde, çeşmelerinde, meydanlarında, sahilinde, kahvehanelerinde, eski fotoğraflarında, kadınların el emeğinde, balıkçıların denizle kurduğu bağda, çocukların oyunlarında ve ailelerin kuşaktan kuşağa aktardığı hatıralarda yaşar.

Tarih yalnızca kitabelerde, arşiv belgelerinde veya taş yapılarda saklı değildir. Bazen bir annenin anlattığı çocukluk hikâyesinde, bir babanın gösterdiği eski sokakta, yıllardır yerinden hiç kıpırdamayan bir çınar ağacında ya da artık yerinde bulunmayan bir evin hatırasında yaşamaya devam eder.

Bu kitabı bilim uzmanı, uzman tarihçi, coğrafyacı ve öğretmen kimliğimle yazabilmek hayatımın en büyük hayallerinden biriydi. Yıllar boyunca edindiğim akademik bilgi ve mesleki deneyimi, doğup büyüdüğüm bu topraklara duyduğum vefa duygusuyla birleştirmek istedim.

Bir tarihçi olarak Darıca'nın geçmişini araştırdım; bir coğrafyacı olarak denizin, kıyının, tepelerin, yolların ve yerleşim düzeninin bu kentin gelişimine nasıl yön verdiğini anlamaya çalıştım; bir öğretmen olarak ise öğrendiklerimi gelecek nesillere aktarabilmenin sorumluluğunu hissettim.

Ancak bütün bunların yanında bu kitabın yalnızca akademik bir çalışma olmasını istemedim. İçinde insan sesi olsun istedim. Çocukluk anıları, aile sıcaklığı, mahalle kültürü ve Darıca'nın kendine özgü ruhu hissedilsin istedim. Çünkü Darıca yalnız bilgiyle anlatılamaz; onu gerçekten anlatabilmek için sevgiye, vefaya ve aidiyet duygusuna da ihtiyaç vardır.

Bu uzun yolculuk boyunca bana güç veren en önemli kişilerden biri sevgili kızım **Elif Konoralp** oldu. Elif yalnızca hayatımın değil, bu kitabın da en büyük ilham kaynaklarından biridir. Zor zamanlarda bana umut verdi, yanımda oldu, beni anladı ve yeniden ayağa kalkmamı sağlayan en güçlü desteklerden biri hâline geldi. Rabbimin bana verdiği en büyük nimetlerden birinin kızım olduğuna bütün kalbimle inanıyorum.

Çocukluğumu birlikte paylaştığım kardeşim **Ayça Arığtekin** ise hayat yolculuğumun en sessiz ama en güçlü tanıklarından biridir. Darıca'nın sokaklarında birlikte büyüdük; aynı hayalleri kurduk, aynı zorlukları yaşadık ve birbirimizin elini hiç bırakmadık. Bugün bu satırları yazarken çocukluğumuzun geçtiği mahalleleri, birlikte yürüdüğümüz yolları ve paylaştığımız güzel anıları da yeniden yaşıyorum.

Hayat bana önemli bir gerçeği öğretti. İnsan bazen en çok desteği beklediği kişilerden beklediği karşılığı göremeyebilir. Kendisini yalnız hissedebilir; yolun artık yürünemeyecek kadar zor olduğuna inanabilir. Fakat insan inancını ve kararlılığını kaybetmediği sürece, karşısına çıkan her engelden daha güçlü olmayı öğrenir.

Zorluklar insanı ya durdurur ya da ona gerçek gücünü hatırlatır.

Ben her defasında yürümeyi tercih ettim. Bugün geriye dönüp baktığımda gönül rahatlığıyla söyleyebilirim ki; insan önce kendine inanmalıdır. Çünkü çoğu zaman karanlığı aydınlatan ilk ışık, insanın kendi içinde yaktığı umuttur.

Bu kitap benim için yalnızca bir araştırmanın ya da akademik çalışmanın ürünü değildir. Aynı zamanda yıllar boyunca içimde büyüttüğüm bir hayalin, sabrın, emeğin ve vazgeçmemenin somut karşılığıdır.

Darıca'yı anlatırken aslında kendimi, ailemi, çocukluğumu ve yaşadığım hayatı da anlattım. Her bölüm beni geçmişime biraz daha yaklaştırdı; geçmişime yaklaştıkça bugünümü daha iyi anladım ve geleceğe bırakmak istediğim mirasın değerini daha güçlü hissettim.

Aynı zamanda bu eser, yalnızca Darıca'da doğanların değil; sonradan gelip bu şehri evi bilen, burada yaşayan, çalışan, emek veren, umut eden ve bu kente gönülden bağlanan herkesin kitabıdır. Çünkü bir yere ait olmak yalnız orada doğmakla değil; o yere değer katmak, iz bırakmak ve onu sevmekle mümkündür.

Darıca'nın tarihi yalnızca belli ailelerin ya da belirli kişilerin geçmişi değildir. Bu tarih; burada yaşayan, üreten, seven, kaybeden, yeniden umut eden ve çocuklarını bu topraklarda büyüten bütün insanların ortak hafızasıdır.

En büyük dileğim; bu çalışmanın geçmiş ile gelecek arasında sağlam bir köprü kurmasıdır. Genç kuşakların yalnız bugünün Darıca'sını değil; eski sahil kasabasını, çok kültürlü yapısını, insanlarını, doğasını ve zamanın içinde yavaş yavaş silinmeye başlayan değerlerini de tanımasıdır.

Bu kitabı aileme, hatıralarıma ve beni ben yapan bütün değerlere duyduğum derin saygıyla kaleme aldım. Darıca'nın sesini, kokusunu, denizini, insanlarını ve ruhunu gelecek kuşaklara aktarabilmek benim için büyük bir sorumluluk olduğu kadar tarifsiz bir mutluluktur.

Bu sayfalarda yer alan her satır, Darıca'ya duyduğum sevginin, vefanın ve minnetin bir ifadesidir.

Geçmişini unutmayan, yaşadığı kente sahip çıkan ve geleceğini daha güçlü inşa etmek isteyen bütün Darıcalılara…

Sevgi, saygı ve vefayla.

Seda ARIĞTEKİN KONORALP
Uzman Tarihçi - Coğrafya Öğretmeni

İÇİNDEKİLER

Giriş **1**

Araştırmanın Amacı ve Önemi **5**

Araştırmanın Yöntemi: Araştırma Yaklaşımı ve Deseni **8**

Tarihsel Etnografik Yaklaşım **8**

Araştırma Sahası **9**

Araştırmacının Konumu ve Düşünümsellik **9**

Veri Kaynakları ve Veri Toplama Süreci **10**

Verilerin Analizi **11**

Kaynak Eleştirisi ve Veri Çeşitlemesi **11**

Görsel Materyallerin Etnografik Kullanımı **12**

Etnografik Temsil ve Etik Yaklaşım **13**

Araştırmanın Yöntemsel Niteliğine İlişkin Genel Değerlendirme **13**

1. BÖLÜM: DARICA: Darıca'nın Tarihsel, Coğrafi ve Toplumsal Gelişimi **14**

1.1. 1910 Büyük Darıca Yangını 29

1.2. Darıca'da Sanayileşme ve Nüfus Artışı 39

1.3. Darıca'da Ulaşımın Gelişmesi ve Eski Darıca'nın İlk Şöförleri 43

1.4. Darıca'nın Toplumsal Değişimi: Darıca Meydanı ve Çarşısı 47

1.5. Yahya Kaptan'ın Darıca'daki Mücadelesi, İşgal Yılları ve Cumhuriyet'e Uzanan Film Gibi Hayatı (1891-9 Ocak 1920) 66

1.6. İşgalden Cumhuriyet'in Sanayi Merkezine Kocaeli ve Darıca: Mustafa Kemal Paşa'nın Gebze Ziyareti ve Bölgenin Tarihî Dönüşümü 86

1.7. Darıca'nın Çanakkale Şehitleri: Küçük Bir Sahil Kasabasından Gelibolu Cephesi'ne 93

1.8. Unutulmayan Darıca: Aretsou'dan Darıca'ya Uzanan Hatıra 100

1.9. İzmit Körfezi: Darıca'nın Denizle Kurduğu Büyük Bağ 103

1.10. Darıca'daki Coğrafi ve Kültürel Mekânlar; Denizden Mahalleye, Kaleden Meydana Uzanan Yaşayan Hafıza 106

1.10.1. Darıca Sahili 109

1.10.2. Dudayev Sahil Parkı 114

1.10.3. Darıca Millet Bahçesi 116

1.10.4. Sevgi Tepesi ... 118
1.10.5. Sancaktepe ... 121
1.10.6. Çınaraltı Meydanı: Darıca'nın İnsan Sesi ... 124
1.10.7. Darıca'nın Göz Bebeği Uluçınar: Yeşil Darıca'nın Kök Salmış Hafızası ... 127
1.10.8. Darıca'nın Pelikanı Garip: Bir Kuşun Kasaba Hafızasına Dönüşmesi ... 136
1.10.9. Darıca'nın Kuş Cenneti: Faruk Yalçın Hayvanlar Âlemi ve Botanik Parkı ... 141
1.10.10. Gönül Birliği Kapısı Meydanı: Darıca'nın Simgesi ... 146
1.10.11. Darıca'nın Kültürel Mekanlarının Ortak Anlamı: Kent Tarihi ... 151
1.11. Darıca Belediyesi'nin Kuruluşu ve Eski Kasaba Hayatı ... 155
1.12. Darıca Camileri: Mahallenin Sesi, Ezanın Hafızası ... 159
1.12.1. Hamidiye Camii / Yerli Eski Camii ... 162
1.12.2. Kavala Camii / Hacı Tahir Kavala Camii ... 168
1.12.3. Pertev Paşa Camii: Bugün İzi Kalmayan Bir Eserin Ardından ... 170
1.13. Bir İlmekte Saklı Darıca: Ninelerin, Annelerin ve Sandıkların Hafızası ... 171
1.14. Darıca Eski Postanesi ... 175
1.15. Diposta: Sahile İnen Yolun Eski Tütün ve Ticaret Yapısı ... 176
1.16. Keremyalı: Taşın, Suyun ve Eski Yerleşimin İzleri ... 180
1.17. Darıca Limanı, Vapur Seferleri ve Layter Taşımacılığı ... 181
1.18. Darıca Kıraathaneleri ve Kahvehane Kültürü: Çayın, Sohbetin ve Mahalle Haberinin Dolaştığı Yerler ... 183
1.19. Darıca Yalı Kahvesi, 1978: Denize Karşı Kurulan Eski Sohbet ... 188
1.20. Eski Darıca'nın Yüzleri: Eşraf, Hatıra ve Yerel Saygınlık ... 193
1.21. Darıca Tarihi Rum Evleri: Taşın, Ahşabın ve Sessiz Hafızanın Dili ... 196
1.22. Darıca'da Eski Hayatın İzleri: Evler, Kaleler, Camiler ve Denizle Kurulan Bağ ... 213
1.23. Darıca'nın Sessiz Tanıkları: Çeşmeler ... 214
1.23.1. Cumhuriyet Çeşmesi: Suyun Etrafında Kurulan Yeni Mahallenin Tarihî Eseri ... 215
1.23.2. Galip Ağa Çeşmesi: Darıca Merkezinde Bir Cumhuriyet Hayratı ... 218
1.23.3. Darıca Yerli Çeşmesi: Bir Yeniçeri Hayratının Suyu, Duası ve Darıca Hafızasındaki Yeri ... 224
1.24. Darıca Kalesi: Denize Bakan Eski Nöbet ... 229
1.25. Filokrini Kalesi: Rivayetin İçinde Yaşayan Bir Yer ... 239
1.26. Darıca Tarihi İtfaiye Binası: Ateşten Sonra Kendini Korumayı Öğrenen Kasabanın Hafızası ... 243
1.27. Darıca Un Değirmeni ve Un Fabrikası: Emeğin Taşa Değdiği Yerler ... 248
1.28. Aslan Çimento Fabrikası: Darıca'nın Sanayiyle Değişen Yüzü ... 255
1.29. Darıca'nın Eski Askerî Gazinosu: Sahil Kültüründen Savunma Hafızasına, Oradan Kamusal Bir Restorana ... 263
1.30. Gebze'den Darıca'ya Uzanan Eski Yol ... 278
1.31. Gebze'nin Eski Çağlardan Gelen Çizgisi ... 283
1.32. Pelekanon: Darıca, Gebze ve Çayırova Arasında Bir Dönüm Noktası ... 287
1.33. İskoliye Mektebi: Annemle Babamın Sırasından Darıca'nın Eğitim Geçmişine ... 298
1.34. Darıca'nın Yeşil Hafızası: Zeytin, Kiraz, Bağlar ve Çocukluğumun Toprağı ... 314

1.35. Darıca İlçesine Yönelik Uzman Bir Tarihçinin Gözünden Multidisipliner Bir Değerlendirme ... 318

2. BÖLÜM : BAYRAMOĞLU ... 320

2.1. Bayramoğlu: Üçburun Yarımadası'nda Darıca'nın Denize Uzanan Yüzü ... 320
2.2. Bayramoğlu: Darıca Kıyısında Cumhuriyet Dönemi Modern Sayfiye Hafızası ... 328
2.3. Bayramoğlu ve Yeşilçam: Sayfiye Mekânının Sinemasal Hafızası ... 345
2.4. Üçburunlar Yarımadası / Bayramoğlu ... 352
2.5. Körfezin Kapısında Bir Işık: Darıca'nın Denize Bakan Gözü Yelkenkaya Deniz Feneri ... 356
2.6. Bayramoğlu'na Yönelik Uzman Bir Tarihçinin Açısından Genel Bir Değerlendirme ... 362

3. BÖLÜM: ESKİHİSAR ... 364

3.1. Eskihisar'a Giriş: Gebze'nin Denize Açılan Tarih Kapısı ... 364
3.2. Eskihisar Kalesi: Niketiaton'dan Körfez Savunma Hafızasına ... 368
3.3. Eskihisar'ın Savunma ve Kıyı Hafızası ... 378
3.4. Eskihisar ve Palekanon Savaş Tarihi ... 383
3.5. Eskihisar Limanı ve Kıyı Geçişleri ... 387
3.6. Eskihisar'ın Darıca ile Bağı ... 392
3.7. Eskihisar: Gebze'nin Denize Açılan Tarih Kapısı ... 397
3.8. Osmanlı Döneminde Eskihisar ... 400
3.9. Eskihisar'ın Köy Hayatı: Bağ, Bahçe ve Balıkçılık ... 404
3.10. Bir Taşın Bin Yıllık Hafızası: Eskihisar'da Antik İzler ... 407
3.11. Eskihisar Çeşmesi: Kıyı Yerleşiminin Su Hafızası ... 411
3.12. Nazır Hüseyin Ağa Çeşmesi: Suyun Hayra, Hayrın Duaya Dönüştüğü Yer ... 417
3.13. Eskihisar'da Bir Işık: Osman Hamdi Bey Evi ve Müzesi ... 424
3.14. Eskihisar'da Salgın Korkusu: Kolera, Karantina ve Kordon ... 432
3.15. Eskihisar Köyü Camii: Köy Hayatının, İnancın ve Kıyı Hafızasının Sessiz Tanığı ... 435
3.16. Eskihisar'a Özgü Bir Kıyı Oteli ve Denizcilik Kulübü Olarak Club Atabay ... 442
3.17. Eskihisar'a Yönelik Uzman Bir Tarihçinin Gözünden Değerlendirme ... 448

4. BÖLÜM: GEBZE ... 450

4.1. Gebze'ye Giriş: Darıca'nın Arkasındaki Büyük Tarih Kapısı ... 450
4.2. Kaybolan Bir Kasaba Silueti: Tarihî Gebze Evleri ... 458
4.3. Gebze'de Su Mimarisi ve Osmanlı Hayır Kültürü ... 461
4.4. Hünkâr Çeşmesi ve Hünkâr Çayırı: Fatih'in Son Yolculuğunun Gölgesi ... 465
4.5. Gebze Namazgâh Çeşmesi ... 470
4.6. Köşklü Çeşme ... 474
4.7. İbrahim Paşa Çeşmesi ... 478
4.8. Arap Çeşme ... 483
4.9. Gebze Çeşmelerinin Ortak Anlamı ... 486
4.10. Mustafa Paşa Şadırvanı: Suyun Merkezdeki Sessiz Düzeni ... 489
4.11. Hamamlar: Osmanlı Günlük Hayatının Sıcak Mekânları ... 493
4.12. Gebze'nin Demirciler Beldesinde Bilinmeyen Hamam Yapısı ... 499

4.13. Gebze, Darıca ve Su Medeniyeti Bağlantısı 504
4.14. Türbeler ve Mezarlar: Gebze'nin Sessiz Tanıkları 507
4.15. Kervansaraylar: Yolun ve Konaklamanın Hafızası 514
4.16. Fatih'in Son Yolculuğu: Hünkâr Çayırı ve Gebze 518
4.17. Ballıkayalar Vadisi: Taşın, Suyun ve Zamanın Açık Hava Dersi 522
4.18. Gebze Sanayisi: Eski Bağların Yerinde Yükselen Fabrikalar 532
4.19. TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi (MAM) ve Teknoloji Coğrafyası 536
4.20. Gebze, Eskihisar ve Darıca Hattında Osmanlı Padişahları, Menzil Sistemi ve Tarihî Coğrafyanın Stratejik Hafızası 539
4.21. Orhan Gazi ve Gebze'nin Stratejik Coğrafyası 545
4.22. Gebze'nin Osmanlı'ya Katılması 548
4.23. Çelebi Sultan Mehmed ve Gebze'nin Yeniden Osmanlı'ya Kazandırılması 551
4.24. Fatih Sultan Mehmed: Gebze'nin Başkent-Anadolu Eşiğine Dönüşmesi 553
4.25. II. Bayezid, Cem Sultan ve Gebze'nin Siyasi Geçiş Hafızası 557
4.26. Yavuz Sultan Selim: Çaldıran ve Mısır Seferlerinin İlk Büyük Menzili 562
4.27. Kanuni Sultan Süleyman, Menzil Teşkilatı ve Gebze'nin Kurumsallaşması 564
4.28. Çoban Mustafa Paşa Külliyesi: Gebze'nin Sosyal Devlet Merkezi 569
4.29. IV. Murad ve Revan-Tebriz Seferinde Gebze 574
4.30. IV. Mehmed Dönemi, Kâtip Çelebi ve Gebze'nin Coğrafi Tanımı 579
4.31. Hac Yolu, Surre Alayı ve Gebze'nin Manevi Menzil Kimliği 584
4.32. Yolların Toplandığı Yer: Gebze Menzilhânesi 589
4.33. Menzilhanenin Fiziki Yapısı ve Günlük İşleyişi 592
4.34. Beygir, Arpa ve Lojistik Kapasite 596
4.35. Menzilhaneden Postahaneye: II. Mahmud ve Tanzimat Eşiği 600
4.36. XIX. Yüzyıl Başlarında Gebze'de Aile, Meslek ve Sosyal Doku 605
4.37. Müslim-Gayrimüslim Toplum ve Ekonomik Hayat 613
4.38. Aile Yapısı ve Yerel Toplumun Demografik Hafızası 618
4.39. Gebze'nin Kıyıya Açılan Hafızası: Darıca, Eskihisar ve Yerleşim Sürekliliği 621
4.40. Gebze Menzilhanesi: Osmanlı Haberleşme ve Ulaşım Sisteminin Ana Düğümü 626
4.41. Gebze'nin Yol Ağı: Hac, Sürre, Sefer ve Ulak Yolları 631
4.42. Gebze Menzilhanesi'nin Fiziki Yapısı ve Gündelik Hayatı 635
4.43. Menzilciler, Görevliler ve Yerel Yönetim 639
4.44. Menzilhanenin Finansmanı ve Ekonomik Yükü 644
4.45. Beygir Sayıları, Arpa İhtiyacı ve Lojistik Güç 648
4.46. Yem Tedariki ve Çevresel Kaynak Yönetimi 653
4.47. Gebze Menzilhanesi'nin Posta Sistemine Dönüşmesi 657
4.48. Gebze'nin Deniz Eşiği: Eskihisar'ın Kıyı Savunması ve Menzil Sistemi İçindeki Yeri 662
4.49. Padişahların Dönemleri Üzerinden Gebze, Eskihisar, Darıca ve Çayırova Hattının Okunması 674
4.50. Orhan Gazi: Osmanlı'nın Marmara'ya Açılışı ve Gebze'nin İlk Osmanlı Bağlantısı 678
4.51. Çelebi Sultan Mehmed: Fetret Sonrası Yeniden Kuruluş ve Gebze'nin Geri Alınması 681
4.52. Fatih Sultan Mehmed: İstanbul'un Fethi, Başkent Yolu ve Çayırova-Gebze Hattı 686

4.53. II. Bayezid ve Cem Sultan Meselesi: Gebze'nin Siyasi Geçişlerdeki Sessiz Rolü 690
4.54. Yavuz Sultan Selim: Büyük Seferler ve Gebze'nin Askerî Menzil Kimliği 694
4.55. Kanuni Sultan Süleyman: Sefer Yolu, Görsel Kayıt ve Çoban Mustafa Paşa Külliyesi 698
4.56. Çoban Mustafa Paşa Külliyesi'nde Mısır ve Memlûk İzleri 703
4.57. Padişahların Gebze Hattındaki Ortak Anlamı 706
4.58. Gebze Menzilhanesi: Padişahların Yolunu Taşıyan Kurumsal Sistem 712
4.59. Eskihisar, Darıca ve Çayırova'nın Gebze Tarihi İçindeki Tamamlayıcı Yeri 723
4.60. Darıca Yerlisi Olarak Gebze'ye Bakmak: Benim Geçmişim, Benim Hafızam 729
4.61. Gebze'nin Tarihsel Geçmişinin Uzman Bir Tarihçi Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi 734

Kaynakça 737

KAYNAKLAR

Akgün, C. (2017, 4 Aralık). *Eski Gebze-Darıca minibüsleri*. Gebze Haber. https://www.gebzehaber.net/eski-gebze-darica-minibusleri-33561h.htm

Akkor, M. (2015). I. Dünya Savaşı'nda Kocaeli'de İngiliz esirleri. H. Selvi & M. B. Çelik (Ed.), Gazi Akça Koca ve Kocaeli tarihi sempozyumu bildirileri: Cilt 2 içinde (ss. 849-868). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Aksu, Ş. (2003). *Bireyin tarihteki rolü açısından Yahya Kaptan*. Kocaeli Üniversitesi Yayınları.

Alkan, M. Ö. (2014). Osmanlı'da sayfiye'nin icadı. T. Bora (Ed.), Sayfiye: Hafiflik hayali içinde. İletişim Yayınları.

Altıparmak, T., & Ayfer, M. Ö. (2025). Osman Hamdi Bey ve Kaplumbağa Terbiyecisi (M. Ö. Ayfer, Ed. ve düzenleme; özgün çalışma 2010).

Arkeolojik Haber. (2018). İskoliye Mektebi binası restore edildi. https://www.arkeolojikhaber.com/amp/haber-iskoliye-mektebi-binasi-restore-edildi-14785/

Arkitekt. (1970). Bayramoğlu Hoteli. Arkitekt, 338(2), 62-64.

Atabay, L., & Çizel, B. (2020). Comparative content analysis of hotel reviews by mass tourism destinations. *Journal of Tourism and Services, 11*(21), 147–166. https://doi.org/10.29036/jots.v11i21.163

Atatürk, M. K. (2006). *Nutuk* (Z. Korkmaz, Yay. haz.). Atatürk Araştırma Merkezi. (Orijinal eser 1927'de yayımlanmıştır).

Atatürk Ansiklopedisi. (2021, 12 Şubat). *İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası*. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.

Atatürk Ansiklopedisi. (2022, 17 Ekim). *SEKA: Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi*. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.

Atatürk Ansiklopedisi. (2020, 13 Kasım.). *Yahya Kaptan (1891-1920)*. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.

Aydoğdu, M. (2009). Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti–Mustafa Kemal Paşa rekabeti ve Yahya Kaptan olayı I. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 25*(75), 605-634.

Aydoğdu, M. (2010). Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti-Mustafa Kemal Paşa rekabeti ve Yahya Kaptan Olayı II. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 26*(76), 155–200.

Bahar, B. (2013). *İzmit Körfezi savunma yapıları bağlamında Gebze, Eskihisar Kalesi* (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı).

Baş, Y. (2013). XVIII-XIX. yüzyılın ilk yarısında Gebze Menzilhanesi. Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(5), 101-126.

Bianet. (2013, 1 Şubat). *Darıca'nın hatırlattığı tarih*.

Bilgili, B. (2023). Millet bahçeleri. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 2, s. 1401-1404). Pelikan Basım.

Bora, T. (Ed.). (2014). Sayfiye: Hafiflik hayali. İletişim Yayınları.

Bozdoğan, S., & Akcan, E. (2012). Turkey: Modern architectures in history. Reaktion Books.

Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2008, 22 Mart). Resmî Gazete (Sayı: 26824).

CNN Türk. (2020). Darıca'da, tarihi Rum evleri restore edilecek

Çağdaş Kocaeli. (2015). Tarihi itfaiye binasına bakım. Çağdaş Kocaeli Gazetesi.

ÇanakkaleLiler Derneği. *Kocaeli ili Çanakkale Cephesi şehit listesi*. https://canakkaleliler.org.tr/Portals/77/Sehitler/pdf/41-Kocaeli.pdf

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı. (2026). *18 Mart Deniz Zaferi*. https://canakkaletarihialan.gov.tr/tr/canakkale-savaslari/deniz-savaslari

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı. (2024). *Şehit Bilgi Kapısı: Muharebeler*. https://sbk.canakkaletarihialan.gov.tr/muharebeler

Çarpar, M. C. (2020). Sosyolojide iki niteliksel desen: Fenomenolojik ve etnografik araştırma. *The Journal of Social Science, 4*(8), 689-704.

Çetin, A. (2000). Kocaeli tarihinden sayfalar. İzmit.

Çelik, G. (2003). 16-19. yüzyıllarda Gebze: Sosyo-ekonomik bir inceleme. Gebze.

Çelik, M. (Ed.). (2018). Fatih Sultan Mehmed dönemi ferman ve arşiv belgeleri (2. baskı). Gebze Belediyesi Kültür Yayınları.

Çetin, C. (2019). Yollar başında bir durak: Gebze Menzilhânesi (XVIII. yüzyıl) [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 43). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Çiftçi, A. (2006). 1950'lerin sonunda yerleşime açılan bir yarımada "Bayramoğlu". I. Altun (Ed.), I. Uluslararası Kocaeli ve çevresi kültür sempozyumu bildirileri içinde (s. 429-437). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Çiftçi, A. (2018). Bayramoğlu'nda bir yazlık konut: Dalbaşar Villası. Dosya, 43.

Club Atabay. (2026a). *Club Atabay: Marmara'nın saklı koyunda bir denizcilik ve kültür merkezi*. https://clubatabay.com/

Club Atabay. (2026a). *Club Atabay: Marmara'nın saklı koyunda bir denizcilik ve kültür merkezi*. https://clubatabay.com/

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE Publications.

Darıca Belediyesi. (2020). 2020-2024 stratejik plan.

Darıca Belediyesi. (2026, 23 Mart). *Yeni Hükümet Konağı ve Belediye Binası hizmete başladı*.

Darıca Gazetesi. (2020, 20 Aralık). *Eski Darıca ile yeni Darıca'yı kıyaslayan fotoğraflar büyük ilgi gördü!* https://www.daricagazetesi.com.tr/eski-darica-ile-yeni-darica-yi-kiyaslayan-fotograflar-buyuk-ilgi-gordu/21079

Darıca Gazetesi. (2020, 15 Aralık). *Darıca'daki eski askerî gazino modern bir restoran oldu!*https://www.daricagazetesi.com.tr/darica-daki-eski-askeri-gazino-modern-bir-restoran-oldu/20968

Darıca Gazetesi. (2020, 3 Haziran). *Darıca'da tarih katliamı!* https://www.daricagazetesi.com.tr/darica-da-tarih-katliami/17394

Darıca Gazetesi. (2020, 19 Kasım). Darıca'da tarihi Rum evleri restore edilip, müze haline getirilecek!.

Darıca Gazetesi. (2020, 19 Kasım). Darıca'da hasarlı olan binaların yıkımına başlandı!

Darıca Gazetesi. (2016, 23 Kasım). Galip Ağa Çeşmesi restore ediliyor. Darıca Gazetesi

Darıca Kaymakamlığı. (2025). *Tarihçe*. T.C. Darıca Kaymakamlığı. 15 Temmuz 2026 tarihinde erişildi.

Değirmenci, K. (2023). Osmanlı arşiv belgelerine göre Darıca Rum Mektebi yararına düzenlenen piyango çekilişleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, *19*, 123–139. https://doi.org/10.20860/ijoses.1290973

Demirkol, K. (2019). Gebze ve kolera (1892, 1894, 1910) [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 57). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Dölen, E. (2015). Osmanlı döneminde Kocaeli'ndeki sanayi kuruluşları. Gazi Akça Koca Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri içinde (Cilt 2). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Durusoy Özmen, E., & Bilgiç, M. (2021). Bayramoğlu'nda modern bir sayfiye: Yapı Kredi Bankacılık Akademisi Eğitim ve Konaklama Tesisleri. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı.

Eldem, E. (2019). Osman Hamdi Bey'in "karanlık" yılları (1871-1881). Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi, 53-75.

Ergün, Y. (1982). Kocaeli Yarımadasının jeomorfolojisi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü.

Erkmen, N. (2018). Kocaeli-Bayramoğlu'nda yazlık konut. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları / XIV DOCOMOMO Buluşmaları. Zonguldak.

Erol, Ö. S. (2021). Tek partili dönemin örgün eğitim kurumları: Kent ve köy uygulamalarıyla Kocaeli örneği. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 69, 242-284. https://doi.org/10.46955/ankuayd.1028390

Evinç, D. (2025). Osman Hamdi Bey Evi ve Müzesi üzerine bir inceleme (Yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Fetterman, D. M. (2010). *Ethnography: Step-by-step* (3rd ed.). SAGE Publications.

Galitekin, A. N. (2006). Kocaeli su medeniyeti tarihinden birkaç damla. Kocaeli.

Galitekin, A. N. (2006). Kocaeli su medeniyeti tarihinden birkaç damla. İSU Genel Müdürlüğü.

Gebze Belediyesi. (2026). *Hünkâr Çayırı*.

Gebze Belediyesi. (2026). *Osman Hamdi Bey Yalısı*. Gebze Belediyesi.

Güneş, M. (2018). XIX. yüzyıl başlarında Gebze (Gekbüze)'de ailenin nicel ve nitel özellikleri: Tereke kayıtlarına göre. Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri / International Symposium on Çoban Mustafa Paşa and History-Culture of Kocaeli IV Proceedings içinde (Cilt I, ss. 501-535). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Gürel, M. Ö. (2009). Consumption of modern furniture as a strategy of distinction in Turkey. Journal of Design History, 22(1), 47-67.

Haber Darıca Gazetesi (2019, 4 Mart). Tarihte Büyük Darıca Yangını. 15 Temmuz 2026 tarinde https://www.facebook.com/profile.php?id=100054341238627&locale=sk_SK adresinden erişildi.

Haber Darıca Gazetesi (2019, 4 Nisan). *Yahya Kaptan ve Film gibi Hayat*. 15 Temmuz 2026 tarinde https://www.facebook.com/profile.php?id=100054341238627&locale=sk_SK adresinden erişildi.

Haber Merkezi. (2020, 7 Ağustos). *Askeri gazinonun yerine restoran*. 41 Kocaeli. https://41kocaeli.net/askeri-gazinonun-yerine-restoran/

Haberler. (2016). Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı. https://www.haberler.com/kultur-sanat/faruk-yalcin-hayvanat-bahcesi-ve-botanik-parki-9116353-haberi/

Halk TV. (2026). Darıca Hayvanat Bahçesi kapandı: 33 yıllık tesis miras kavgasına yenildi. https://halktv.com.tr/turkiye/darica-hayvanat-bahcesi-kapandi-33-yillik-tesis-miras-kavgasina-yenildi-1001193h

Hammersley, M., & Atkinson, P. (2019). *Ethnography: Principles in practice* (4th ed.). Routledge.

Hassanein, I., & Mukhtar, T. M. (2019). The Mamluk's influences in Ottoman architecture: Gebze Çoban Mustafa Paşa Mosque as example [Conference abstract]. *International Symposium on Servetiye Front in the Turkish National Struggle and History-Culture of Kocaeli-VI: Abstracts* (p. 147). Kocaeli Metropolitan Municipality.

Hedef Gazetesi. (2021). Darıca'da Yeniçeri hayratı bir çeşme.

Kabadayı, M., & Sarıışık, M. (2020). Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı ziyaretçilerinin memnuniyet düzeylerinin değerlendirilmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(3), 211-227.

Kahraman, İ. (2023). Bayramoğlu yarımadası. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 1, s. 233-234). Pelikan Basım.

Kahraman, İ. (2025). Kocaeli Gebze Darıca Dilovası Çayırova ansiklopedisi (1. baskı). Devri Alem Yayınları.

Kahraman, İ. (2025). [Çayırova, Gebze ve çevresi tarihî hafıza çalışması].

Kahraman, N., Arıkan, R., & Çetin, M. C. (2019). İzmit'i İstanbul'a bağlayan tarihî yol ağı ve Kutluca Köprüsü'nün önemi [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 20). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.**Kankal, R. (2021, 6 Aralık).** Darıca'da yeniçeri hayratı bir çeşme. Hedef Gazetesi. https://www.hedefgazetesi.com.tr/daricada-yeniceri-hayrati-bir-cesme-108011-haberi

Kahraman, İ. (2010). *Sanayi, bilim, teknoloji, kültür ve turizm kenti: Gebze rehberi*. Belgesel Yayıncılık.

Kankal, R. (2019). Osmanlı son döneminde muvazzaf Gebze nâibleri [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 129). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Kasım, M. U., & Kasım, R. (2023). Kocaeli tarımı, Türkiye'deki yeri ve geliştirilmesine yönelik öneriler. Şura Akademi Dergisi, 2023(4).

Karagöz, S. (2020). Bizans'ın 1403-1419 yıllarındaki son Anadolu egemenliği. Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, 3(2), 489-494.

Karataş, M. (2024). 5 Temmuz 1915 Zığındere Türk taarruzu. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, 22*(36), 201-232. https://doi.org/10.17518/canakkalearastirmalari.1342245

Keleş, A. (2003). Sürdürülebilir turizm planlanması ve Türkiye'de yat turizmine ekolojik yaklaşımlar [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2024). *Darıca*. 14 Temmuz 2026 tarihinde https://www.kocaeli.bel.tr/darica.html adresinden erişildi.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2016). Darıca'daki tarihi itfaiye binasının restorasyonu. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2020, 3 Ekim). *Darıca'daki yeni restoran sahil parkına yakışacak*. https://www.kocaeli.bel.tr/haber/daricadaki-yeni-restoran-sahil-parkina-yakisacak-37064.htm

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2020, 3 Kasım). *Bu restoran Darıca Sahil Parkı'nın incisi olacak*. https://www.kocaeli.bel.tr/haber/bu-restoran-darica-sahil-parkinin-incisi-olacak-37248.html

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2024). *Kocaeli tarihçesi*.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2019). *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı, 8-10 Mart 2019*.

Koçu, R. E. (1960). Bayramoğlu (Necmeddin); Bayramoğlu Sahil Mahallesi. İstanbul Ansiklopedisi içinde (Cilt 4, ss. 2300-2302). İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.

Kolcuoğlu, M. K. (2013). Karye-i Darıca'dan Darıca ilçesine. Cinius Yayınları.

Kuban, D. (2012). İstanbul: Bir kent tarihi Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kültür Envanteri. (2025). Darıca Eski Camii. https://kulturenvanteri.com/yer/darica-eski-camii/

Kültür Envanteri. (2025). Hacı Tahir Kavala Camii. https://kulturenvanteri.com/yer/haci-tahir-kavala-cami/

Kültür Envanteri. (2025). Darıca Tarihi Rum Evleri. https://kulturenvanteri.com/yer/darica-tarihi-rum-evleri/

Kültür Portalı. (2013). Darıca Kilisesi - Kocaeli. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/kulturenvanteri/darica-kilisesi

Kültür Envanteri. (2025). Cumhuriyet Çeşmesi, Darıca.

Kültür Envanteri. (2025). Darıca Tarihi İtfaiye Binası.

Kültür Envanteri. (2025). Darıca Tarihi Rum Evleri.

Kültür Envanteri. (2025). Darıca Yerli Çeşmesi.

Kültür Envanteri. (2025). Galip Ağa Çeşmesi.

Kültür Envanteri. (2025). Hacı Tahir Kavala Camii.

Kültür Envanteri. (2025). Nazır Hüseyin Ağa Çeşmesi.

Kültür Envanteri. (2025). Yelkenkaya Deniz Feneri.

Kültür Envanteri. (2026). Darıca Kalesi.

Kültür Envanteri. (2026). Darıca kültür envanteri.

Kültür Envanteri. (2026). Darıca Tekel Binası.

Kültür Envanteri. (2026). Pelekanon Muharebesi Savaş Alanı / Maltepe Meydan Muharebesi Savaş Alanı.
Kültür Portalı. (2021). Bayramoğlu Adası - Kocaeli.
Mahmud Şevket Paşa. (1907). Osmanlı teşkilât ve kıyafet-i askeriyesi. İstanbul.
Mansel, A. M. (1960). Osman Hamdi Bey. Belleten, 24, 291-324.
Mavi Marmara Gazetesi. (2024, 28 Temmuz). Darıca'da 85 yıllık Galip Ağa Hayratı unutuldu. Mavi Marmara Gazetesi
Mavi Marmara Gazetesi. (2025, 6 Nisan). Darıcalılar tarihi çeşmenin yeniden aktif olmasını istiyor. Mavi Marmara Gazetesi
Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (4th ed.). Jossey-Bass.
Mirmiroğlu, V. (1949). Palekanon Muharebesi. Belleten, 13(50), 309-321.
Mirmiroğlu, V. (1949). Orhan Bey ile Bizans İmparatoru III. Andronikos arasındaki Pelekano Muharebesi. Belleten, 13, 309-321.
Nemlioğlu Koca, Y. (2015). Kocaeli limanlarının tarihsel gelişimi ve deniz ticareti. H. Selvi & M. B. Çelik (Ed.), Gazi Akça Koca ve Kocaeli tarihi sempozyumu bildirileri: Cilt 2 içinde (ss. 821-848). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
Nemlioğlu Koca, Y. (2023). Fenerler. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 1, s. 561-562). Pelikan Basım.
Orhan, U. (2020). *Stratonikeia (Eskihisar) ve kutsal alanları* [B. Söğüt'ün *Stratonikeia (Eskihisar) ve kutsal alanları* adlı kitabının değerlendirmesi]. *Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi, VI*, 173-175.
Özkan, D. (2026). Kocaeli ili Darıca ilçesinin turizm coğrafyası [Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi].
Özçelik, İ. (2019). Orhan Gazi döneminin âlim ve mutasavvıfları üzerine bazı değerlendirmeler. Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu V, Cilt 1 içinde (ss. 523-530). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
Özel, T. (1996). *Kocaeli Yarımadası'nda Millî Mücadele ve Yahya Kaptan* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
Öztürk, S. (2005). Osmanlı belgelerinde Darıca. Darıca Belediyesi.
Öztürk, S. (2024). Bir Osmanlı sahil kasabası: Darıca'da toplum ve ekonomi. OTAM, 56, 145-178.
Öztürk, E. E. (2026, 15 Haziran). Rusya ve Amerika arasında kalan Karamürsel. Çevrim içi makale.
Pagano, N., & Spezzano, W. (2025). Sustainable tourism and eco-hotel corporate identity. *Tourism Cases*. https://doi.org/10.1079/tourism.2025.0033
Polat, E. (2025, 12 Haziran). Palekanon Savaşı'nın tanığı: Eskihisar Kalesi. Demirören Haber Ajansı.
Sayılır, B. (2024). Yahya Kaptan Anıt Mezarı. *Kocaeli Ansiklopedisi*.
Selvi, H., & Çelik, M. B. (Ed.). (2015). Gazi Akça Koca ve Kocaeli tarihi sempozyumu bildirileri: Cilt 2. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
Seslikaya, A. (2014). *Yavuz Sultan Selim'in sefer menzilnâmeleri (Çaldıran, Kemah, Dulkadiroğlu ve Mısır seferi menzilnâmeleri) ve Haydar Çelebi ruznâmesi: Transkripsiyon ve değerlendirme* [Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi].
Sihombing, D. A., Wijaya, S. E., & Hariyanto, O. I. B. (2025). The influence of place identity on tourists' revisit intention to star-rated hotels in Batam City. *Media Wisata, 23*(2). https://doi.org/10.36276/mws.v23i2.923
Söğüt, B. (2019). *Stratonikeia (Eskihisar) ve kutsal alanları*. Ege Yayınları.
Şükür, R. (2019). Osmanlı sivil mimarisinin bir örneği olarak tarihî Gebze evleri [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 150). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
Taşkıran, C. (2020). Yahya Kaptan (1891-1920). *Atatürk Ansiklopedisi*.
Tataroğlu, E. (2019). Osman Hamdi Bey: 19. yüzyılın Türk müzecisi-devlet adamı-ressamı-sanat eğitimcisi-arkeoloğu. Millî Eğitim, 48(221), 175-185.
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013). Darıca Kilisesi - Kocaeli. Kültür Portalı. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/kulturenvanteri/darica-kilisesi
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021). *Yahya Kaptan Anıt Mezarı-Kocaeli*. Kocaeli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
Tekeli, D., & Sisa, S. (1979). Yapı Kredi Bankası Bayramoğlu Dinlenme Tesisleri. Çevre: Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, 6, 22.
Tekeli, D., & Sisa, S. (1994). Doğan Tekeli-Sami Sisa: Projeler, uygulamalar 1954-1994 (U. Tanyeli, Ed.; D. Saklar Özkuyu, Yay. haz.). Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
Tekeli, İ. (2013). İstanbul'un planlanmasının ve gelişmesinin öyküsü. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
TÜİK. (2023). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları.
Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2008). *5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde ilçe kurulması ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında Kanun*. *Resmî Gazete*, 26824, 1. Mükerrer, 22 Mart 2008.
Türkiye Camileri. (2026). *Eskihisar Cami, Gebze/Kocaeli*.
Uğurlar, A. (2017). Turizmde sürdürülebilirlik: Bir ölçülebilirlik aracı olarak göstergelerin önemi. Kent Araştırmaları Dergisi, 21(8), 118-140.
Uras, Ş. (1968). *Yahya Kaptan*. Akba Yayınları.

Urhan, M. Ö., & Salihoğlu, T. (2021). Hafif raylı sistem güzergâh problemi çözümüne yönelik çok kriterli-CBS destekli yaklaşım: Gebze-Darıca HRS örneği. Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemleri Dergisi, 3(2), 67-88.

Uyanıker, F. (2021). Gölcük Deniz Ana Üs Komutanlığının tarihî gelişimi (1921–2016). *SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi, 31*(1), 79-116.

Uysal, K. (2021, 8 Haziran). Kişisel söyleşi.

Uysal, K. (2019, 18 Mart). *Darıca'nın Çanakkale şehitleri* [Facebook gönderisi]. Haber Darıca Gazetesi.

Yaşa, F. (2019). 16. yüzyılda Gebze'de köleler ve köle kıyafetleri [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 37). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Yağan, N. B., & Binan, C. (2016). 1980 öncesinde İstanbul'da sayfiye olgusunun gelişim süreci. İstanbul Araştırmaları Yıllığı.

Yarbağ, C. (1969). Marmara'da güneş ve deniz başkadır. Hayat Dergisi, 26, 8-9.

Yavuz, F. (2015). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bir sahil kasabası: Darıca. *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri* içinde (Cilt 2, ss. 869-883). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Yavuz, F. (2017). Birlikte yaşamdan yol ayrımına: Milliyetçilikler çağında Darıca'da Türk-Rum münasebetlerine dair gözlemler. Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV.

Yavuz, F. (2023a). Darıca Rum okulu (Skollia Rission). H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 1, ss. 375-376). Pelikan Basım.

Yavuz, F. (2023c). Darıca camileri. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 1, ss. 365-368). Pelikan Basım.

Yavuz, F. (2023d). Darıca (Ritzion) Kalesi. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 1, ss. 371-372). Pelikan Basım.

Yavuz, F. (2024). Darıca: Tarih. *Kocaeli Ansiklopedisi* (Madde 306). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Yavuz, F. (2024). Tarihin sessiz tanıkları: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Darıca camileri. Ş. Ünar (Ed.), Yeniçağ tarihinde ileri araştırmalar içinde (ss. 19-32). Yaz Yayınları.

Yavuz, F. (2023b). Darıca Kuş Cenneti/Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 1, s. 372-373). Pelikan Basım.

Yavuzyılmaz, A. (2022). Osmanlı seyyahlarının gözünden Gebze. Atatürk Üniversitesi Palmet Dergisi / Journal of Palmette, 1, 101-119.

Yavuzyılmaz, A. (2013). Gebze çeşmeleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(25), 578-589.

Yavuzyılmaz, A. (2013). Gebze'nin Demirciler beldesinde bilinmeyen bir hamam yapısı. ss. 105-114.

Yenihan, B. (2023). Balıkçılık. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 1, s. 209-211). Pelikan Basım.

Yeni Şafak. (2008, 13 Aralık). *Marmara'nın yeni tatil adresi: Darıca*.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yiğit, A. (2024). Darıca: Coğrafya. *Kocaeli Ansiklopedisi* (Madde 306). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Yücel, E. (2024). Eskihisar / Nikitiyatos. Kocaeli Ansiklopedisi. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Zencirkıran, M., Eraslan, E., Çetiner, S., Görür, A., Tanrıverdi O, D., & Çelik, B. H. (2017). Ballıkayalar ve Beşkayalar (Kocaeli) tabiat parkları peyzaj ve rekreasyon değerleri üzerine bir araştırma. U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 31(2), 157-175.